

Kader ve kazâ

İstanbul'dan İsmail Şamlıoğlu: "Kader nedir? İnsan yarın ne olacağını bilmez. Yarın ne olacağını Allah nasıl bilir? Kader ve kazâ ilişkisini açıklar mısınız?"

Kâinât Sâhibi Cenâb-ı Allah, Mukaddir'dir. Yani varlıkları eşsiz bir plân, program, ölçü ve mîzan içinde yaratmıştır. Cenâb-ı Hak her şey için bir program takdir eder, bir miktar tespit eder, bir kader tâyin eder, bir ölçü tanzim eder; tâyin ve takdir buyurduğu mukadderât üzerine varlıkları yaratır. Cenâb-ı Hak, canlılar için takdir ettiği "kaderi", yani plân ve programı tohumlarında ve çekirdeklerinde muhafaza eder. Her şeyin varlığına ve vukûuna hükmeden, yaratan, yarattığı mahlûkâtına fitrî hedefler tâyin eden ve her şeyi fitrî hedeflerine doğru yönlendiren Cenâb-ı Hak'tır.

"Kader" Kur'ân'a ait bir terimdir. "O her şeyi takdir etti ve yol gösterdi."(1) buyuran Kur'ân, bir başka âyetinde; "Gece ve gündüzü Allah takdir eder."(2) bir diğer âyetinde, "Ay için de bir takım yörüngeler takdir ettik."(3); başka bir âyetinde: "Hiçbir şey yoktur ki, hazîneleri bizim nezdimizde bulunmasın. Biz her şeyi belirli bir kader ile indiririz."(4); diğer bir âyetinde: "Biz her şeyi Levh-i Mahfuzda tek tek yazdık."(5) buyurmakta, kâinâtın hilkatinde kaderin, yani eşsiz bir ön programın, ön plânın, ölçünün ve mîzânın vârid olduğunu vurgulamaktadır.

Saîd Nursî Hazretlerine göre, her bir tohum ve çekirdek kaf-nun tezgâhından, yani "Kün!" emrinden çıkmış latîf bir sandukçadır. Her tohuma kaderle resmi çizilen birer fihristecik emânet edilmiştir. Kudret, kaderin hendesesine göre zerrelere istihdâm ederek, tohumcuklar üstünde koca kudret mu'cizesi olan hayatı binâ ediyor. Demek, ağacın başına gelecek bütün olaylar, çekirdeğinde yazılı hükmündedir. Yani, her şeyin bir muntazam miktar ve ölçü içinde bulunması, açık ve net olarak, "kaderin" her şeyde hâkim olduğunu göstermektedir. Çünkü hangi canlıya bakılsa gâyet hikmetli ve sanatlı bir kalıptan çıkmış gibi bir miktar, bir şekil içinde olduğu göze çarpacaktır ki; o miktarı, o sûreti ve o şekli almak için kaderden gelen ölçülü ilmî bir kalıp ile kudret-i İlâhiyenin o sûreti ve o şekli biçtiği anlaşılacaktır.(6)

Her bir hayat sahibinin, neşv ü nemâ zamanında zerrelere eğri büğrü hudutlara

girdiğini ve o hudutlarda durduğunu, sonra yolunu değiştirdiğini, fakat o hudutların son noktalarında birer hikmet, birer fayda ve birer maslahatı meyve verdiğini beyan eden Bedüzzaman Hazretleri, işte o şeyin miktarının “kader kalemiyle” çizildiğini; yani, o hayat sahibinin maddî tavırlarında olduğu gibi, bize görünmeyen mânevî tavırlarında da kader kalemiyle çizilmiş muntazam meyvedâr hudutların ve sonların bulunduğunu ve zerreler tarafından bu hudutlara harfiyen riâyet edildiğini, hiçbir hududun hiçbir zerre tarafından zerre miktar aşılmadığını kaydeder. Saîd Nursî Hazretlerine göre kudret mastardır, yani kaynaktır, kuvvettir, ana etkendir, temel sebeptir. Kader ise, mistardır, yani cetveldir, ölçektir, mîzandır.(7)

Bedüzzaman, varlıklar üzerinde hâkim olan ilim ve hikmetin, tanzim, tasvir ve teşkil fiillerini de iktiza ettiklerini, her mahlûkun her özelliği ile, her biçimiyle Musavvir ve Mukaddir isimlerini gözlere gösterdiğini belirtir. (8)

Saîd Nursî'ye göre, kudret nazarında rızık da hayat kadar ehemmiyetlidir. Kudret çıkarmakta, kader ise uhdesindeki programa göre giydirmektedir.(9) Büyüğünden küçüğüne bütün varlıklar mukadderât çemberinin ihâtası içindedir. Mukaddir olan Kadîr-i Hakîm'in büyüğe olan teveccühü, küçüğe olan ilgisine ve şefkatine mâni değildir. (10)

Kaderin bütün kâinâtı kuşatan bir plân ve programdan ibâret olduğunu dünkü yazımızda ifâde etmiştik. Bu plân ve programda her şey doğrudan Allah'ın ilmine ve irâdesine göre şekillenmekte ve resmedilmektedir. Allah'ın “Ol!” dediği olmaktadır. Kader, ilim nevindedir. İlim ise, Allah'a mâlûm olan şeylerin tamâmıdır. Allah'ın mâlûmâtı ise sonsuzdur, hadsizdir, kayıtsızdır, sınırsızdır. Allah'ın ilmi geçmişi bütünüyle ihâta etmiş olduğu gibi, geleceği de bütünüyle kuşatmıştır. Allah'ın ilmi ezeli ve ebedîdir.

Ezel yalnızca geçmiş zamanı adlandırmıyor. Esâsen, ezel ve ebed mefhumlarının fânî ve akıp gitme özelliğinde bulunan zamanla da hiçbir ilişkisi yoktur. Zamanın yaratıcısı Allah'tır. Bizim vücudumuz da, beynimiz de, varlığımız da “zaman” mefhumu ile iç içe bulunmaktadır. Oysa Allah zamanın içinde bulunmaktan münezzehtir.

O halde ezel nedir? Üstad Bedüzzaman Hazretlerine göre “Ezel”; mâzi, hal ve istikbal zamanlarını birden tutar, yüksekte bakar bir ayna-misâldir. Öyle ise, mümkinât dâiresi içinde uzanıp giden zamanın mâzi tarafında bir uç tahayyül ederek ona “ezel” deyip, o ezel ilmine eşyanın tertip ile, sıra ile girdiğini tevehhüm etmek hakikat değildir.

Saîd Nursî Hazretleri bu sırrı bir mîsâl ile şöyle îzah eder: Senin elinde bir ayna bulunsa; sağ tarafındaki mesâfe mâzi, sol tarafındaki mesâfe istikbal farz edilse; sen

ayna ile yalnızca mukabilini görürsün. Ayna ne kadar aşağıda tutulursa, gördüğü alan o derece dar; ayna ne kadar yukarıda tutulursa gördüğü alan o nispette geniş olacaktır. Yüksekçe çıktıkça, git gide, ayna iki taraftaki mesâfeyi, yani sağ ile solu, yani mazi ile müstakbeli birden tutabilir, görebilir ve gösterebilir.

İşte kader, ilm-i ezelîden olduğu için, ilm-i ezelî; Peygamber Efendimizin (asm) ifâdesiyle, manzar-ı âlâdan, ezelden ebede kadar her şeyi, olmuş ve olacak bütün hâdiseleri birden tutar, ihâta eder ve kapsamına alır bir makam-ı âlâdadır. Biz ve muhakemelerimiz o hadiselerin hâricinde değiliz. Fakat Cenab-ı Allah'ın "Zâtı" elbette tüm hâdiselerin, tüm mekânların ve tüm zamanların hâricindedir. (11)

Bu durumda biz yarın ne olacağını bilmeyiz. Çünkü biz zaman çarkının içindeyiz. "Yarın" denen zaman süreci gelmeden, bu çarkın içerisinde vâki olacak hâdiselere muttali olamayız. Oysa Cenab-ı Allah zaman ve mekân üstüdür. Yarın ne olacağını bildiği gibi; en uzak istikbalde ne olacağı da Allah'a kapalı değildir, bu gün gibi açıktır. Şu âyet bunu te'yid etmektedir: "Kıyâmet saatini ve yağmurun ne zaman ineceğini bilmek ancak Allah'a mahsustur. Rahimlerde bulunanı O bilir. Kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Ve hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Allah şüphesiz bilendir, her şeyden haberdârdır." (12)

Kader, plân ve program olduğuna göre; kazâ da, bu plânın icrâsıdır, kazâ edilmesidir, fiiliyata geçirilmesidir, yapılmasıdır. Yani, programa alınan İlâhî projelerin, yine Cenab-ı Hak tarafından etkinlik kazandırılmasına ve faaliyet alanına taşınmasına kazâ diyoruz. Bir başka ifâdeyle, kader mîmarlık ve mühendislikse; kazâ da müteahhitlik, ustalık ve işçiliktir. Fakat kazâyı da "atâ" kanunu bozabilmektedir. (13) Yani Cenâb-ı Hak, icrâ alanına taşınmak üzere olan bir projeyi, meşîet ve irâdesi çerçevesinde, dilerse yürürlükten kaldırmakta, dilerse başka bir tecellîyi gün yüzüne çıkarmaktadır.

Binâenaleyh, her zaman ve her şeyde doğrudan doğruya Allah'ın irâdesi, meşîeti ve dileği esastır.

Dipnot:

(1)A'lâ Sûresi, 87/3;

(2)Müzzemmil Sûresi, 73/20;

(3)Yâsîn Sûresi, 36/39;

(4)Hicr Sûresi,15/21;

(5)Yâsîn Sûresi, 36/12;

(6)Sözler, s. 432;

(7)Sözler, s. 454;

(8)Sözler, s. 575;

(9)Mektûbât, s. 460;

(10)Mesnevî-i Nûriye, s. 205;

(11) Sözlür, s. 430;

(12) Lokman Sûresi, 31/34;

(13) Mesnevî-i Nûriye, s. 175.